

STORTINGET

Innst. 44 L

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 4 L (2018–2019)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i folketrygdlova (tredeling av foreldre- pengeperioden ved 80 prosent uttak)

Til Stortinget

Sammendrag

Barne- og likestillingsdepartementet legg i proposisjonen fram eit forslag til endringar i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) kapittel 14 om ytelser ved fødsel og adopsjon.

Den totale stønadspanoden ved fødsel er 49 veker med full sats (100 prosent) og 59 veker med redusert sats (80 prosent). Ved adopsjon er den totale stønadspanoden 46 veker med full sats og 56 veker med redusert sats.

Stønadspanoden etter ein fødsel og adopsjon er delt i tre delar: 15 veker er øyremerkt mor og 15 veker er øyremerkt far. Desse vekene er i folketrygdlova omtala som mødre- og fedrekvoten. Dei resterande vekene kan foreldra dele fritt mellom seg dersom vilkåra for det er oppfylt (heretter omtala som fellesdelen). Ved fødsel har mor i tillegg rett til 3 veker med foreldrepenge før fødselen og 6 veker etter fødselen. Disse 6 vekene inngår i mødrekvoten. Dette følgjer av § 14-9 femte ledd.

Mødre- og fedrekvoten har sidan 1. juli 2018 vore 15 veker anten foreldra vel full eller redusert sats. Fellesdelen er 16 veker ved full sats (80 prosent) og 26 veker ved redusert sats (100 prosent). Storleiken på fellesdelen varierer med andre ord etter kva for ein dekningsgrad foreldra vel.

Departementet føreslår å auke kvar av dei øyremerkte delane til 19 veker når foreldra vel ein deknings-

grad på 80 prosent av foreldrepengegrunnlaget (reduisert sats). Dette inneber ikkje endringar i lengda på stønadspanoden etter fødsel, som er 56 veker. Den delen av stønadspanoden som foreldra står fritt til å dele, vert såleis redusert frå 26 veker til 18 veker. Når foreldra vel ein dekningsgrad på 100 prosent av foreldrepengegrunnlaget (full sats), vert det ikkje endring i dei øyremerkte delane. Forslaget om eigne kvotar for 80 prosent uttak av foreldrepenge og ei endring av kvoteomgrepet vart sendt på offentleg høyring 23. mai 2018, med frist for å kome med tilbakemeldingar den 4. juli 2018. Av dei 28 høyringsinstansane som har kommentarar til forslaget, er det 22 instansar som støttar forslaget heilt eller delvis, og 8 instansar som ikkje støttar forslaget. Dei som støttar forslaget, grunngir dette særleg med omsynet til eit likestilt arbeids- og familieliv. Fleire av dei som er imot forslaget, tek opp høvet for kvinner til å amme i tråd med nasjonale retningslinjer.

Etter departementet sitt syn vil ei tredeling av stønadspanoden ved redusert sats balansere omsynet til statleg styring og behovet for valfridom og fleksibilitet for familiane på ein god måte.

Departementet føreslår at endringane skal få verknad for dei tilfella der uttak av stønadspanoden startar 1. januar 2019 eller seinare.

Denne proposisjonen er ledd to i innfasinga av punktet i regjeringa si politiske plattform om at foreldrepermisjonen skal verte delt i tre like delar.

Dei føreslåtte endringane kan altså verte gjennomført innanfor rammene av regjeringa sitt forslag til budsjettamme for 2019 på kap. 2530 Foreldrepenge og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Trond Giske, Kari Henriksen og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, Marianne Haukland, lederen Kristin Ørmen Johnsen og Tage Pettersen, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal og Morten Wold, fra Senterpartiet, Åslaug Sem-Jacobsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Venstre, Grunde Almeland, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til proposisjonen, hvor det foreslås en tredeling av foreldrepengeperioden ved 80 prosent uttak og at dette skal gjelde for de tilfellene der uttak av stønadsperioden starter 1. januar eller senere. Komiteen merker seg at departementet ikke har fulgt opp forslaget om å endre begrepene «mødrekvote» og «fedrekvote» til «mors del» og «fars del», men fortsatt utreder dette.

Komiteen viser til at det allerede er vedtatt at foreldrepengeperioden med 100 prosent lønnskompensasjon skal tredeles, og at nevnte ordning ble innført 1. juli 2018. Slik fulgte regjeringen opp enigheten i Jeløyplattformen om å innføre en tredeling av foreldrepermisjonen i tillegg til Stortingets anmodningsvedtak fra oktober 2017, hvor regjeringen ble bedt om å øke fedrekvoten i foreldrepermisjonen til 14 uker. Proposisjonen er en videre oppfølging av vedtakene og sikrer en tredelt foreldrepengeperiode, også ved redusert sats.

Komiteen viser til at Norge har en av verdens rauseste foreldrepengeordninger. Komiteen mener foreldrepengeordningen er viktig og bidrar til at barn får nødvendig omsorg og tilknytning til begge foreldre i første leveår.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at foreldrepengeperioden skal tredeles også ved 80 prosent lønnskompensasjon, og mener det støtter opp om intensjonen i Jeløyerklæringen og lovvedtaket i Stortinget om utvidelse av fedrekvoten. Flertallet understreker at ordningen fortsatt vil være fleksibel for familiene, i og med at 18 av ukene ikke er bundet til mors kvote, men kan fordeles mellom foreldrene etter behov.

Flertallet mener tredeling er en riktig løsning som sikrer begge foreldres rettigheter til permisjon gjennom en kvote på 19 uker hver ved 80 prosent uttak. Det er viktig å presisere at mor fortsatt vil motta foreldrepenger tre uker rett før termin dato, og at disse ukene kommer i tillegg til de 19 ukene i hennes kvote etter fødsel.

Flertallet viser til at forslaget innebærer at både far og mors individuelle kvoter økes fra 10 til 19 uker ved

80 prosent uttak. Det styrker barnets rett til samvær med begge foreldrene den første tiden sammenlignet med dagens foreldrepengeordning. På denne måten legges det til rette for at foreldrene blir mer likeverdige omsorgspersoner.

Flertallet viser til at Helsedirektoratet anbefaler fullamming i seks måneder. Med en tredelt foreldrepengeordning vil mor ha anledning til å være hjemme i over seks måneder, både med 80 prosent og 100 prosent lønnskompensasjon. Ved 80 prosent uttak kan én av foreldrene ta ut 37 uker dersom forelder benytter seg av sin kvote og hele fellesperioden. Det tilsvarer omtrent 8,5 måneder. Flertallet mener det er viktig at nybakte mødre blir godt ivaretatt når de kommer tilbake i jobb. Mødre har rett til én time betalt ammeferie per arbeidsdag og ellers til å bruke så mye tid som trengs til amming. Mange, for eksempel arbeidstakere i KS-området, får inntil to timer betalt ammeferie. Flertallet mener retten til ammeferie er viktig for å sikre en så sømløs og fleksibel overgang til arbeidslivet som mulig. Arbeidsgivere bør legge til rette for at mødre har reell mulighet til komme tilbake i jobb selv om de har små barn.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, viser til og støtter den pågående utredningen i departementet av begreper som kan erstatte «mødrekvote» og «fedrekvote». Det er svært uheldig at lovverket legger opp til en begrepsbruk som ikke gjenspeiler eller anerkjenner mangfoldet av familiesammensetninger i det moderne samfunnet. Endringen til kjønnsnøytral begrepsbruk er et viktig arbeid som dette flertallet har klare forventninger til skal materialisere seg i et forslag til begrep som Stortinget kan ta stilling til.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at det har vært en målsetting for Senterpartiet å øke fars samvær med barnet i foreldrepermisjonen. Dette medlem mener utvidelsen av fedrekvoten er viktig for at fedrene skal utvikle en god og nær relasjon til sine barn fra fødselen av og i småbarnsårene samt ta ansvar for barnas oppdragelse.

Dette medlem gjør oppmerksom på at dersom utvidet fedrekvote skal ha den ønskede effekten, hvilket er mer likestilling og delt ansvar for barna, bør far få selvstendig uttaksrett til foreldrepenger. Dette medlem mener at proposisjonen i så måte er mangelfull. Regjeringen overser videre kritikken fra EFTAs overvåkningsorgan (ESA) som gjentatte ganger har påpekt at Norge diskriminerer fedre.

Dette medlem viser til funnene i rapporten «Pappaperm? Fedre som ikke tar fedrekvote – hvor mange, hvem og hvorfor?» (Institutt for samfunnsforskning, 2017). Rapporten konkluderer med at det er en klar signifikant sammenheng mellom parets inntekt,

fars inntekt og fars uttak av fedrekvoten: Det er en polariserende tendens der den andelen som ikke tar ut kvoten sin, er relativt høy for fedre med henholdsvis lav og høy inntekt. Det betyr at mange fedre ikke får ta del i ordningen fordi det er økonomisk ugunstig, eller fordi mor ikke er yrkesaktiv, og mange fedre mister da retten til å ta ut sin kvote.

Dette medlem merker seg at høringsinstanser som Nasjonal kompetansetjeneste for amming (NKA), Ammehjelpen, Jordmorforbundet, Helsedirektoratet og Fagforbundet har valgt ikke å støtte forslaget. Dette begrunnes i hovedsak med at innskrenking av morens kvote ikke vil være i tråd med nasjonale retningslinjer og anbefalinger for amming. Ut over det er man bekymret for at endringen vil gå ut over kvinners behov for restitusjon etter fødsel.

Dette medlem merker seg at det har kommet en del innspill til komiteen fra privatpersoner, i all hovedsak fra kvinner som har barn eller venter barn. Mange reagerer på at fedrekvoten utvides på bekostning av mødrekvoten og slik sett resulterer i færre uker til mor. Lovforslaget oppfattes som en inngripen i den private sfæren. I flere av innspillene tas det opp at endringen vil vanskeliggjøre amming. Et annet moment som nevnes, er at fødsel og det å bli mor kan være en tøff opplevelse for mange kvinner, og av den grunn er ikke alle klare for å gå tilbake til jobb etter noen måneder.

Dette medlem mener det er viktig å lytte til bekymringen som kommer til uttrykk i høringsinnspillene fra både fagfolk og foreldre. Det er samtidig viktig å understreke at formålet med utvidelsen av fedrekvoten ikke handler om å overkjøre familiene og deres valgfrihet til å organisere sine liv, men heller tilrettelegge for at far i mye større grad tar del i omsorgen av egne barn. På bakgrunn av høringsinnspillene der ulike forhold knyttet til tredelingen av foreldrepermisjonen er problematisert, mener dette medlem at en evaluering av ordningen ved utgangen av 2020 bør gjennomføres. Det gjelder både ved 100 og 80 prosent uttak.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ved utgangen av 2020 foreta en evaluering av foreldrepermisjonsordningen som trådte i kraft 1. juli 2018. Evalueringen skal primært ta for seg foreldrenes erfaringer, barneperspektivet, helsemessige konsekvenser for mor samt erfaringer med amming som følge av endringen i fedre- og mødrekvoten.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at barnets beste må være det viktigste hensynet for utformingen av familiepolitiske ordninger, og at det er til barns beste at de får en trygg tilknytning til begge foreldrene sine. Dette medlem viser også til Kristelig Folkepartis politiske program, som

målfester en utvidelse av den totale stønadperioden med fire ekstra uker til fri fordeling, for på den måten å bidra til at begge foreldrene har mulighet til å prioritere mer tid sammen med barnet i den første fasen av barnets liv. Dette medlem mener det er uheldig å utvide fedrekvoten ved redusert sats på bekostning av felleskvoten, fordi det dermed går på bekostning av familiens mulighet til å prioritere for eksempel at mor skal ha en lengre periode hjemme av hensyn til amming eller andre faktorer. Dette medlem registrerer at komiteens flertall viser til at mødre har rett til ammefri, men det er ikke så enkelt for alle arbeidstakere å ordne seg ammefri midt i en vakt eller arbeidsdag. Derfor vil en innskrenking av fellesdelen for mange mødre i realiteten bli en statlig påtvunget innskrenking av deres mulighet til å fortsette med fullamming av babyen ut over mødrekvoten og den forkortede fellesperioden.

Dette medlem viser til at viktige høringsinstanser på feltet, Nasjonal kompetansetjeneste for amming (NKA), Ammehjelpen, Jordmorforbundet, Helsedirektoratet og Fagforbundet, er negative til forslaget, med henvisning til at det kan få negative konsekvenser for mor og barn.

Dette medlem vil i stedet peke på et annet beklagelig hinder for fars likeverdige deltakelse i omsorgen for de minste barna, og det er at fedre fortsatt ikke har selvstendig uttaksrett til foreldrepenger. Dette medlem viser til at Kristelig Folkeparti i sitt alternative budsjett har prioritert dette. Med tanke på at EØS-tilsynet ESA også har anklaget Norge for brudd på EØS-reglene ved ikke å gi fedre selvstendig uttaksrett, mener dette medlem at det er på høy tid at regjeringen vurderer å endre på reglene slik at far og mor har samme tilgang på denne dyrebare tiden sammen med sine nyfødte barn.

Dette medlem vil til sist vise til de usedvanlig mange tilbakemeldingene Kristelig Folkepartis representanter har fått fra bekymrede mødre som opplever at tredelingen griper for langt inn i foreldrenes valgfrihet og mulighet til å prioritere mors behov for noen ekstra uker sammen med babyen.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen ved utgangen av 2020 foreta en evaluering av foreldrepermisjonsordningen som trådte i kraft 1. juli 2018. Evalueringen skal primært ta for seg foreldrenes erfaringer, barneperspektivet, helsemessige konsekvenser for mor samt erfaringer med amming som følge av endringen i fedre- og mødrekvoten.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i folketrygdloven (tredeling av foreldrepengeperioden ved 80 prosent uttak)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd blir det gjort følgende endringer:

§ 14-9 femte ledd skal lyde:

Stønadsperioden kan deles mellom foreldrene når begge fyller vilkårene for rett til foreldrepenger etter § 14-6. *Når foreldrene velger full sats, er 15 uker forbeholdt faren (fedrekvoten) og 15 uker forbeholdt moren (mødrekvoten). Disse ukene er unntatt fra deling, se § 14-12. Tilsvarende er 19 uker forbeholdt hver av foreldrene når de velger redusert sats.*

§ 14-9 nytt sjettede ledd skal lyde:

Unntatt fra deling er de siste 15 stønadsdagene (3 ukene) før og de første 30 stønadsdagene (6 ukene) etter

fødselen, som er den delen av stønadsperioden som er forbeholdt moren ved fødsel. De første 6 ukene etter fødsel som er forbeholdt moren, inngår i mødrekvoten. Mødrekvoten kan ikke tas ut før fødsel.

Noverande sjettede ledd blir nytt sjuande ledd.

§ 14-12 første ledd første og andre punktum skal lyde:

Dersom begge foreldrene fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, er 75 stønadsdager (15 uker) av stønadsperioden forbeholdt faren (fedrekvote) og 75 stønadsdager (15 uker) av stønadsperioden forbeholdt moren (mødrekvote) *når foreldrene velger full sats. Ved redusert sats er 95 stønadsdager (19 uker) tilsvarende forbeholdt hver av foreldrene.*

§ 14-14 første ledd andre punktum skal lyde:

Både ved førsel og adopsjon skal det gjøres fratrukk for den delen av stønadsperioden som er forbeholdt moren etter fødselen, jf. § 14-9 sjettede ledd.

§ 14-16 andre ledd skal lyde:

Unntatt fra gradert uttak er den delen av stønadsperioden som er forbeholdt moren, se § 14-9 sjettede ledd.

II

Lova trer i kraft 1. januar 2019. Lova gjeld for tilfelle der uttaket av stønadsperioden startar 1. januar 2019 eller seinare.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 13. november 2018

Kristin Ørmen Johnsen

leder

Grunde Almeland

ordfører